

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

únor 2003 / ročník 4

Fiskální výhled na špičku ministra nosu

David Lipka

Čtenáři *Terra Libera* si již zvykli na fakt, že naprostá většina článků, které se jim na stránkách tohoto časopisu každý měsíc nabízejí, se nenoří do džungle historické konkrétnosti, nýbrž setrvávají v poněkud obecnější rovině. To s sebou přináší některé zajímavé aspekty. Tak třeba abstraktní popis fungování státu je možné uplatňovat stále dokola, aniž by jakkoliv zastaral. Jakmile je jednou napsán, již není třeba nic měnit navzdory výkřikům o Nové ekonomice, nové třetí cestě či starém dobrém neokonzervatismu. Chce-li být však časopis stále originální, je třeba přijít s něčím novým. To se pak sestoupí o stupínek níže, kde lze například ukázat, že celník je úplně stejným zlodějem jako berní úředník, že antimonopolní úředník ničí konkurenci stejně jako český obchodní inspektor atd. A na této úrovni lze pokračovat téměř donekonečna, neboť úředníků a regulátorů přibývá mnohem vyšším tempem, než aby to stačil nějaký měsíčník vůbec zachytit.

Článek, který začínáte právě číst, se bude tradici poněkud vymykat. Sestoupíme v něm téměř až na roveň běžného žurnalistu, podlezeme pod laťkou dosud určující míru obecnosti popisovaných problémů a zaměříme se na zkoumání materiálu z dílny ministerstva financí, na tzv. Fiskální výhled. Slibujeme nicméně čtenářům, že budeme mít stále na paměti Cimrmanovo: „Podlézt sice můžeš, důležité však je hned se po té zase narovnat.“

O daních se toho příznivci *Terra Libera* dočetli již mnoho. Také jim byl nabídnut pohled na podstatu fiskálních deficitů a jejich dopad na blahobyt. Nebudeme znovu opakovat, že samotný deficit rozpočtu není nějaký samostatný ekonomický problém hodný zkoumání, že problém představují výdajové programy státu a jejich důsledky, problémem jsou daně a jejich důsledky a v neposlední řadě samozřejmě inflace, způsobená monetizací dluhu, a její dopady na ekonomiku. To vše by bylo nošením dříví do lesa.

Naopak vyzbrojení těmito poznatky sestoupíme do světa aktuálních politických rozprav, který ovládla debata právě o onom jediném číslu – deficitu veřejných rozpočtů či přesněji řečeno podílu těchto deficitů na HDP – jež vzhledem ke své jednoduchosti a snadné zapamatovatelnosti přitáhlo, celkem dle očekávání, pozornost všech zainteresovaných. Celá parlamentní fronta se sešikovala pod praporem takzvané fiskální konsolidace.

A v čem je problém? Z materiálu Ministerstva financí se dozvídáme, že „fiskální politika přestala plnit funkci makroekonomického stabilizačního nástroje“ (str. 4). Již z toho naskakuje husí kůže všem makroekonomům. Celé zástupy profesorů ekonomie se v noci budí zbrocení studeným potem při pomyslení na selhání vestavěných stabilizátorů a zmateně se chytají okrajů postele, aby zabránili pádu do inferna makroekonomie – světa nevyužitých zdrojů. Nemohou se ale bránit, multiplikátor fiskální politiky je onou konsolidací odsouzen k zahálení, a tak ubozí profesori ze sebe jen slabě vyrazí zvuky znějící snad jako potenciál. I tyto zvuky ale nakonec utichají s tím, jak narůstající produkční mezera vytlačí potenciální produkt daleko za horizont jejich teorií.

Tím to ale nekončí. Snad ještě horší než nemožnost stabilizace hospodářského cyklu se jeví skutečnost, že současný vývoj fiskální politiky „podvazuje možnosti vlády realizovat v rozpočtové politice své priority, včetně zabezpečení efektivního sociálního státu“ (str. 4).

To již nespí ani politici. Ve zlých snech se na ně řítí český fousek následován českým teriérem a jejich štěkot přechází v myslích politiků do jasně artikulovaného: „Zaplat, zaplat!“ A politik ví, že slíbil každému psu zaplatit 1000 korun za úspěšně vykonanou zkoušku z výkonu. Ani to ale není všechno. Nad touto napínavou scénou krouží jestřáb lesní s úmyslem střemhlav se vrhnout pro svou sedmitisícovou dotaci. A dále sokol stěhovavý, raroh velký i orel skalní, byt tito si letí jen pro částku o dva tisíce menší. Politik se snaží uniknout, avšak je lapen do nově instalovaných umělých nor, kterým odepřel slíbenou dotaci 2500 korun. To se pak s výkřiky budí i ti největší hrdinové.

Ledva se trochu zklidní a znovu usnají, už před nimi defiluje zástup koz bezoárových, bílých jelenů, koroptví polních, tetřevů hlušců či tetřívků obecných. I bez jediného zvuku je jasné, že chtějí všichni totéž, slíbené dotace. Téměř žádný politik nedosní tento příběh až do úplného konce, aby mohl spatřit pochod propuštěných železničářů, kterým ani každoročních sto tisíc na hlavu ze státního rozpočtu nedokázalo zajistit práci. A pak se na povrch derou horníci s úmyslem zpět do hlubin země stáhnout svých téměř tři a půl miliardy, ná-

(pokračování na straně 2)

Jak (ne)budeme platit na internetu

Jan Havel

K prvním dni nového roku vstoupil v účinnost zákon č. 124/2002 Sb. (o platebním styku). Ke stejnému dni byly tímto zákonem donuceni všichni provozovatelé elektronických platebních systémů pozastavit či ukončit svoji činnost. Jak je možné, že platební systémy, které jsou dobrovolně využívány množstvím lidí, se přes noc stanou věcí nezákonnou, za jejíž provozování může být udělena pokuta až 1 milion monopolizovaných, státem vynucených a pod nátlakem přijímaných českých korun?

Mikroplatební systémy na internetu (IlikeQ, Monetka a DirectPay) se vyvinuly na základě potřeby realizace drobných plateb na internetu, například za známá loga operátora pro mobilní telefony. Postupem času si získaly oblibu a důvěru veřejnosti a začaly se stále více rozšiřovat. Účty vedené v kreditech či „kvěčkách“ byly 100% kryty českými korunami a hospodaření platebních systémů bylo na rozdíl od státem licencovaných bank velmi transparentní.

Rostoucí úspěšnost vedla provozovatele k rozšiřování sféry svého zájmu, a tak se začalo uvažovat o používání mikroplateb pro úhrady poplatků za energie, telefony apod. To však již státní úředník strávit nedokázal. Představa, že by občan získal zpět část svých svobod, které mu Franklin D. Roosevelt a jeho spřízněnci v průběhu minulého století pracně sebrali, vyděsila úředníka natolik, že musel přikročit k akci. V praxi nabyl zákaz časté podoby ochrany před údajně ničivými následky dobrovolně uzavíraných smluv, konkrétně ztělesněné licencováním a regulací činnosti elektronických platebních systémů ve třetí části zákona.

Česká národní banka, tento samozvaný ochránce stability bankovního systému, může udělovat souhlas soukromým subjektům k provozu těchto platebních systémů. Ostatní ustanovení zákona však zcela zřejmě směřují k ekonomické likvidaci i těch systémů, které souhlas obdrží. Jedná se například o nutnost existence zvláštních vlastnických vztahů mezi provozovatelem systému a místem, kde lze pomocí elektronických peněz platit. Zde je vidět zřejmá snaha zamezit vzniku elektronických pe-

(pokračování na straně 3)

Fiskální výhled na špičku ministerstva nosu

David Lipka

(pokračování ze strany 1)

sledují je bodří zemědělci, skandující: „Málo nás, málo nás, tak nám dejte jedenačt. A politici vědí, že řeč je o miliardách. Při vědomí tohoto nikoho nepřekvapí odhodlání politiků jednat. Otázkou bylo, jak začít. Odpověď na sebe vzala podobu Makroekonomického rámce. Ten je pojat pěkně zešíroka. Dozvídáme se, že německá ekonomika je „ohrožena deflačním vývojem, tím spíš, že schopnost vlády přejít k aktivnější podpoře růstu fiskální politikou je limitována potřebou udržet schodek veřejných rozpočtů v mezích paktu stability...“ (str. 2). No nedej centrální banko, aby se snad něco takového přihodilo i u nás! Ještě že existují pozitivní příklady, jak takovému nebezpečí čelit. Pro radu je ale třeba až za oceán. Tam totiž „americké ekonomice pomohly energické prorůstové intervence federální vlády, stejně jako monetární politika FEDu...“ (str. 1). Trochu škoda „poklesu důvěry v americké finanční trhy a jejich regulaci, [které] přibrzdily průběh oživení“ (str. 1). No ale s tím se už nedá nic dělat, je třeba se soustředit na vlastní problémy. A těch nebude málo. Hlavně se semknout a držet pospolu. Pak se zajisté zvládne i „posilování kurzu české koruny odtržené od vývoje ekonomických fundamentálních faktorů...“ (str. 4). A když navíc „předpokládáme, že v podnikatelské sféře bude nadále převážovat vliv tržního prostředí“ (str. 5), pak je vše hned veselejší.

Odhodlání je patrné, teď ho jen proměnit v činy! A právě soupis navrhovaných činů se skrývá pod názvem Fiskální výhled 2003–2006, koncepce reformy veřejných rozpočtů.

Víme již, jaký je cíl reformy. Podívejme se na škálu prostředků, jichž lze využít. V zásadě se mohou politici činit ve dvou oblastech. Buď se odhodlají snižovat výdaje, nebo zvyšovat příjmy. Možná je samozřejmě i kombinace obojího. Na tomto místě musíme pro čtenáře neznalého úřednického žargonu přičinit poznámku, že pod snížením výdajů je třeba si představit snížení tempa jejich růstu. Zatímco zvyšování daní, to je skutečné zvyšování. Zde je naopak třeba upozornit na význam slova stabilizace, která značí, že jejím provedením se např. v roce 2006 otevírá prostor pro zvýšení daní o cca 20 mld. To jen pro pořádek.

Jakkoli se jeví uvedený výčet prostředků vyčerpávající, na něco podstatného jsme zapomněli. Na ministerstvu financí nalezli ještě jeden způsob, jak problém vyřešit. Uvědomili si, že politikům nezáleží na tom, jak je deficit velký, ale jaký je jeho poměr k HDP. Proč si tedy neulehčit práci a nezvýšit HDP? Pokud právě cítíte, jako by se pod vámi třásla zem, tak to jen vybuchují salvy smíchu hospodářských politiků a národních hospodářů. Zvýšit HDP bez prorůstové fiskální politiky? No promiňte! To snad že by se zamysleli v centrální bance a dodali nějakou tu likviditu. Ne ne, to prý také nejde,

oponují zastánci přísné antiinflační politiky: „Pět procent, to je dost, vytisknout si pro radost!“

Beznaděj, chtělo by se říci. Skutečnost je však mnohem veselejší. Bohatě postačí, když nám HDP poroste na papíře. Snaha byla, a když to pak náhodou nevyjde, bude za to moci Sadám Hussain, špatné nálady, počasí, podnebí nebo skvrny na Slunci.

Abychom však autorům fiskálního výhledu nekřivdili, i jim se to zdálo trochu málo. Rozhodli se proto přistoupit ke skutečnému řešení. První se nabízí zvýšení příjmů. Kde brát? Od celníků toho moc čekat nelze, ti mají teď plnou hlavu svého nového mobilního stomilionového rentgenu. Navíc jsou zavaleni stále větším množstvím práce. Laik by si řekl, že s proklamovanou liberalizací obchodu té pravé poctivé celnické práce ubývá, ale odborník ví, že „v souvislosti s nárůstem úkolů v 90. letech [se zvýšil] počet zaměstnanců [české celní správy] z 6280 při vzniku ČR na 9440 v roce 2001“ (str. 44). To aby se nám ten svobodný obchod neutrhl ze řetězu...

Ještě že máme berní úředníky! A na jejich počet můžeme být opravdu hrdí. Zatímco v ostatních zemích světa si bohatě vystačí s tím, když se tomuto řemeslu věnuje 0,1 % obyvatelstva, u nás je to dvaapůlkrát více. Žádný komfort však není zadarmo. Holt si za něj musíme něco připlatit. Takoví Američané například nejsou svým berním úředníkům ochotni zaplatit ani půl procenta z částky, kterou jim oni umožní odevzdat do společné kasy. Britové jsou poněkud vděčnější, i když ani jejich 1,1 procent není, zdá se, odpovídající prokázaným službám. To my jsme jiní furianti! My dovedeme ocenit kvalitní práci, a tak snad jen nějaký rýpal by mohl žehrat nad dvou a půlprocentní odměnou.

A když už jsme na špičce, hlavně nezpo-
hodlně! Vědomi si toho, že nejen na finanční motivaci záleží, rozhodli se politici berním úředníkům zjednodušit práci. Prvním krokem by mělo být zavedení minimální daně z příjmů. Pointa spočívá v tom, že poplatníci stráví několik týdnů nad vyplňováním daňového příznání, a poté, co jej odevzdají, jim úřad naučtuje daň zcela jinou, než kterou si sami spočítali. Proč, není tak těžké uhádnout. Pokud totiž přiznají daň nízkou, jsou lháři a zloději. A oni to určitě sami vědí! Ušetřeme proto úředníkům tu oboustranně nedůstojnou práci, kdy poplatníkům dokazují, že zloději skutečně jsou. Svět bude hned veselejší a nikomu nez-
bude než přiznat daň vysokou. Pak se stanou pouze podezřelými. Aby se nejednalo o ledajaké podezření, navrhuje se zavedení trestného činu ohrožení daně. Můžeme se těšit na palcové titulky – „Po zvláště brutálním ohrožení daně ujel z místa činu – na Bahamy.“

Ohroženou daní by mohla být třeba daň z nemovitostí, která v současnosti nez-

hledňuje hodnotu nemovitosti. To je, zdá se, skandální, neboť jsou diskriminováni ti, kteří veškeré příjmy během svého života pro-
hýřili. Proč mají platit téměř stejně jako lidé, již ze svých zdaněných výplat střídali korunu ke korunce, čímž zvyšovali úniky z výdajového proudu a poptávkově omezovali naše hospodářství? Ty je nutné potrestat. A kdyby se na poslední chvíli chtěli svých domů a chalup zbavit, tak to se přepočítali. Na takové filuty čeká zvýšení daně z převodu nemovitostí. Politici se již nemohou dále dívat na to, jak je nehorázně nízká. Ani to ale nestačí. Je třeba zvýšit postih „závažné daňové nekázně“ (str. 51). Jak jinak než zavedením majetkových příznání!

V tomto bodě však zákonodárce myslí i na obyčejné občany a rozhodl se situaci jim ulehčit. Vždyť jak obtížné by bylo prokazovat původ příjmů bez registračních pokladen! Není se čeho bát, vše je připraveno. A nejen to, ministerští úředníci nachystali ještě další zjednodušení. Někteří podnikatelé se zřejmě báli, že do unifikovaných europokladen se jim nevejdou velké částky hotovosti. Nevadí! Zákon uchrání podnikatele před šílenci, kteří stále dávají přednost barevným papírkům, a ustanoví limit pro platbu v hotovosti na sto tisíc korun.

Také si prý někdo na vládě stěžoval, že se mu na pult jeho stánku ona registrační pokladna nevejde, že už by pak nemohl vystavit celý svůj sortiment. Ministři promptně přispěchali s konečným řešením. Rozhodli se stánkový prodej omezit. A to hned „systémově“, „zpracováním novel řady zákonů“ (str. 57). Protože to ale bude nějakou dobu trvat, nabídli i okamžité, byť prozatím nesystémové řešení, a vymezili prostor pro pokladnu na úkor prodeje alkoholických nápojů a pro jistotu i cigaret.

Daně ale nejsou všechno. Situace je vážná, je třeba šetřit i ve výdajích. Kdyby se to nakonec podařilo dle scénáře, tak uspoříme tolik, že výdaje vzrostou do roku 2006 jen o 20,5 %. Uznejte sami, že průměrný roční pokles, promiňte, růst výdajů o 4,7 % vyžadoval už skutečnou odvahu!

Aby se hledání úspor ulehčilo, přicházejí autoři Fiskálního výhledu s celým balíčkem tzv. „konceptních opatření“. Tak třeba výkonově orientované rozpočtování. Pod tímto bodem se dozvídáme, že „každý nový či rozšiřovaný výdajový program musí obsahovat pravidla a termíny vyhodnocení dosažených cílů s tím, že výdaje na tento program nebudou znovu do rozpočtu po určitém datu zařazeny, pokud jej vláda či Parlament vyhodnotí jako neúčelný, neefektivní či ukončený“ (str. 24). Na první pohled slibný pokus, jak zajistit efektivnost veřejných výdajů, při pohledu hlubším však zůstává jen marná úředníků snaha. Jak určit, kolik si člověk cení svého zdraví, vzdělání či jízdy po silnici, když za tyto statky neplatí? Že bychom se dočkali rozeslání dotazníků. Zde se nabízí možnost zvládnout

to na jednom formuláři s daňovým příznáním. Tím by však vznikl zajímavý problém v případě, kdy by člověkem vyplněný prospěch z veřejných statků neodpovídal jeho zaplacené dani. Možná, že to již zkoumají na úřadu vlády. K čemu jiného by ostatně mohli v letošním roce svůj téměř třicetiprocentní nárůst výdajů na výzkum využít. A nebo to bude všechno jinak a účelnost výdajových programů nemá společného s nějakým blahem občanů, nýbrž s blahem úředníků. Tato varianta se zdá pravděpodobnější i z následujícího důvodu.

„Ministerstvo financí navrhuje vládě přimnout usnesení zavazující správce rozpočtových kapitol a státní fondy zahájit audit jejich výdajových programů s cílem zmapovat směry použití státních prostředků, prověřit jejich efektivnost a identifikovat tak možné oblasti úspor i jejich případný rozsah“ (Str. 24). A jsme doma. Každý správce si pečlivě prověří svou kapitolu, aby identifikoval, zda by nemohl naplnit své cíle ještě efektivněji. Ať to ale nakonec dopadne jakkoli, hlavně aby byl splněn střednědobý výdajový rámec. Pokud jste byt na krátko propadli iluzi, že stát vydává prostředky jen tam, kde jsou vydány účelněji, než by to mohl provést soukromý sektor, zapomeňte. To není podstatné. Podstatný je agregovaný fiskální cíl... a ten už se vždycky nějakými výdaji naplní. Ale to vše až ve druhém kole. Nejdříve je třeba schválit pokud možno elegantní „trajektorii fiskální konsolidace pro období několika let“ a té se držet jako klíště, protože disciplína musí být! Zřejmě si tím stát zakazuje svými výdajovými programy konat příliš mnoho dobra. To aby občané nadměru nezhyčkal. Proto si nejprve stanoví cíl na agregované dobro, do něhož pak konkrétní dobro pečlivě nadávkuje. Není ale škoda, že ta ostatní mezitím zahálejí? Nesnadno se hledá nějaké ospravedlnění,

snad jen že by státní výdaje nebyly vždy nutně dobrem a že by nás stát chránil před čímsi temným a nebezpečným. To se však ani nechce domyslet!

Přes veškerou snahu nás samotná koncepční opatření nezachrání. Nezbyvá proto než naznačit konkrétní oblasti úspor. Každý asi hned pomyslí na oblast sociálních výdajů. I autoři pomysleli. Sdělují nám, že „je nutno posílit efektivitu a sociální spravedlnost, zlepšit zacílení na chudé, zamezit zneužívání sociálních dávek a podpořit motivaci k práci“ (str. 83). „Systém musí podporovat motivaci k práci, k tomu je třeba vytvořit takové prostředí, kde platby ze státního rozpočtu budou určeny jen na konkrétní cíle, např. určitého přerozdělení směrem k chudým, zaručeného minimálního příjmu důchodců apod“ (Str. 85). Amen!

Škoda, že nás nepoučí o tom, jak zvýšit motivaci k práci tím, že někomu budeme dávat odměnu za to, že nepracuje. Škoda, že nic bližšího nenaznačí o pojetí efektivnosti sociálních dávek. Nebo že by to bylo toto? „Je třeba směřovat k důslednému podmiňování nároku na dávky sociální potřebnosti hodnověrným průkazem nemožnosti zvýšit si příjem vlastním přičiněním“ (Str. 88). Možná. V tom případě bychom neměli zapomínat, že hodnověrný průkaz může být jen ten s kulatým razítkem. Jestli by se pak nevyplatilo zřídit si zvláštní úřad. To už stojí za uvážení, zamysleli se na Ministerstvu práce, a do práce se hned pustili. Přesněji řečeno, pustili se do výzkumu, a to s nebyvalým elánem. Usoudili, že je třeba vyzkoumat o 62,3 % více než loni, na což parlament kývl a o příslušnou částku navýšil odpovídající kapitolu rozpočtu ministerstva.

Nový úřad by skvěle zapadal do mozaiky ostatních zamýšlených opatření. Mohl by se postavit po bok navrhovanému Úřadu pro státní zakázky. Ten by „organizoval a za-

bezpečoval státní zakázky pro celou státní správu, popřípadě pro celý státní sektor“ (str. 29). V případě jeho zřízení lze očekávat, že o obsazení jeho šéfa se strhne mnohem větší boj než o luxusní kancelář na Pražském hradě. Není se co divit. Jen taková zakázka na kancelářské svorky pro celý stát nebude žádná maličkost. Co teprve když ale dojde na šanony, tam už se nepochybně nějaký prostor pro směnu mezi kapsou úředníka a nabízejícím najde. Zatímco donedávna se takovému jednání říkalo korupce, dnes se hovoří o „partnerství veřejného a soukromého sektoru“ (str. 29). Skrze toto partnerství lze „mobilizovat dodatečné zdroje“ (str. 29). Bezpochyby. O privilegia byl od pradávna ohromný zájem. Veřejnosti se to oznámí přibližně takto: „S ohledem na veřejný zájem a předvstupní strategii se na základě širokého konsensu napříč všemi stranami po vyčerpání všech dalších možností a po konzultacích s odborníky demokraticky odhlasovalo, že již nezbyvá žádný prostor pro další stabilizaci daňové kvóty. Proto je k mobilizaci zdrojů pro bezplatné poskytování veřejných statků dle zásad solidarity moderního sociálního státu třeba využít pozitivní synergické efekty kooperace veřejného a soukromého sektoru, založené na partnerství a trvalém dialogu.“

V šeru kancelářů nového úřadu pak budou s využitím „množstevních úspor“ (str. 29) dojednány detaily... a monopolní privilegia se budou rozdávat, jak jen kapacita úřadu stačí. Někdy možná ani nebude třeba setkat se v šeru kancelářů. Zda se zvolí sluncem zalitá terasa luxusního hotelu někde v tichomoří či paluba jachty v jižním Atlantiku, již ponechme na fantazii čtenáře.

Co dodat na závěr? Snad jen že oněch 237 stránek fiskálního výhledu opravdu nestojí za přečtením. ■

Jak (ne)budeme platit na internetu

Jan Havel

(pokračování ze strany 1)

něž, neboť všeobecnost přijímání je jejich definičním znakem.

V zákoně najdeme i úsměvně ustanovení, na základě něhož nesmí mít v těchto systémech nikdo uloženy peníze přesahující hodnotu 4500 Kč. Zákonodárce v tomto zákoně hojně šermuje pojmem hodnota a tím odhaluje, jak hluboce lze neporozumět subjektivní teorii hodnoty, kterou v ekonomické teorii nalézáme minimálně sto let. Ten, kdo se poté nerozplácne, se ještě dobře pobaví nad vědecky stanoveným limitem 4500 korun. Sám si dokáže živě představit naše volené zástupce, jak se přes naprosté nepochopení podstaty celé věci dokáží dlouhé hodiny přít o to, zda má tato částka být 4500 nebo 4750 korun.

Murray N. Rothbard v knize *Ekonomie státních zásahů* přesvědčivě ukazuje škodlivost podobného typu regulací. Tento typ zásahů násypává triangulární intervenci, ne-

boť zde agresor brání dobrovolnému uzavření smlouvy mezi dvěma jinými subjekty – provozovatelem platebního systému a vkladatelem. Praxeologie jasně vysvětluje, že dobrovolná smlouva musí být z podstaty lidského jednání a priori prospěšná pro obě strany. Obě strany smlouvy ji uzavírají právě v očekávání zlepšení své situace v budoucnosti. Pokud jim agresor v uzavření takové smlouvy zabrání, pak nutně poškozují obě tyto strany. Je zcela irelevantní, zda tak agresor činí z perversní touhy ovládat, škodit a ničit, nebo na základě naivní a slabomyslné víry, že tím někomu prospívá.

V každém případě je však bohužel vidět, že zákonodárci se podařilo splnit jeho cíl. Ať již se zlým úmyslem nebo z hlouposti zlikvidoval všechny mikroplatební systémy na českém internetu. Tím s jistotou zaniknou i mnohé služby, které bez existence těchto systémů nebude možné provozovat. ■

Úřady rozhodly: Česká republika je založena na kontinuitě s totalitními režimy

Konstatování v titulku svádí už jen k doplnění: „...tak co pořád chcete, pakáží. Svobodnou emisi peněz, privátní obranu, snížit daně, svobodu vlastnit, svobodu podnikat, TL vydávat, tak na to rychle zapomeňte.“ A takové doplnění je plně důvodné. Ano, jak uvidíte, zdá se, že bílkoviny demokracie se zde již rozkládají.

V roce 2000 se několik mladých lidí pokusilo založit Liberální stranu. Pokud to byl chvályhodný, cíle strany znějí v našich poměrech jako balzám na duši. Tak například a pro představu:

- zavést volný trh do všech oblastí lidské činnosti,
- snižování daní,
- odstranění všech státních regulací a monopolů,
- legalizace drog,
- vrácení majetku sudetským Němcům,

Mezi programovými cíli byl ve stanovách byl uveden i cíl (a zde cituji):

„zrušení právní kontinuity s totalitními režimy (neprohlášenost, netrestnost některých činů)“

Zdálo by se, že mezi ostatními cíli šlo ještě o relativně nekonfrontační věc. Tento cíl se však stal důvodem (či snad záminkou?) pro nějž byla Ministerstvem vnitra za asistence Nejvyššího soudu a nakonec i Ústavního soudu registrace politické strany odmítnuta. Tedy tato strana nemůže existovat, její činnost stát nepřipustil.

Popis případu

1. Rozhodování Ministerstva vnitra

Ministerstvo si s přípravným výborem trochu pohrálo, jako kočka s myší. Bodejť by ne. Vždyť se podívejte co ti rošťáci, a jde o nějaké naivní mladíky z Brna, chtějí. Nakonec ministerstvo registraci odmítlo. Peripetie byly jen drobnou šikanou a necháme je stranou.

K uvedenému znění programového cíle vznikající politické strany ministerstvo konstatovalo:

„Popření právní kontinuity (které je třeba nepochybně odlišit od hodnotové kontinuity s totalitním režimem) je v rozporu s Ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, a Ústavním zákonem č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, a ve svém důsledku by tudíž znamenal ohrožení státnosti České republiky.“

Ministerstvo ve svém rozhodnutí proto shledalo, že strana nemůže vzniknout, protože by porušovala ústavu a zákony prostě tím, že chce právní diskontinuitu se socialismem.

Je nutno poznamenat, že ministerstvo argumentovalo právními předpisy, které řeší otázku kontinuity mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Českou republikou, tedy otázku právní kontinuity mezi dvěma demokratickými státy v roce 1993. Tyto předpisy neřeší, nebo přinejmenším neřeší přímo otázku kontinuity mezi totalitním a demokratickým státem.

2. Rozhodování Nejvyššího soudu

Přípravný výbor Liberální strany podal tzv. opravný prostředek k Nejvyššímu soudu. Ten nezaváhal a ministerské rozhodnutí potvrdil. Plně se ztotožnil s názorem ministerstva vnitra na vadnost výše citovaného programového cíle Liberální strany. Jako nejzávažnější vadu shledal to, že vznikající politická strana chce prohlásit některé činy spáchané v období komunismu za dodatečně trestné. Proto směřuje tento cíl k odstranění demokratických základů státu.

Nejvyšší soud tedy odůvodnil své rozhodnutí tím, že ani demokratickými prostředky nesmí být v právním státě prosazována retroaktivita v trestním právu, byť se týkala jen činů spáchaných v době existence státu totalitního. Ztotožnil se i s ministerským názorem na nebezpečnost právní

diskontinuity obecně.

3. Ústavní stížnost a její odmítnutí

Členové přípravného výboru se obrátili na Ústavní soud. Výčet porušených práv byl následující:

a) právo podle čl. 20 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, a to tím, že bylo porušeno právo zakládat politické strany a sdružovat se v nich,

b) právo podle čl. 22 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, a to tím, že státní orgány nepoužily zákonnou úpravu politických práv k ochraně svobodné soutěže politických sil,

c) právo podle čl. 11 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod tím, že bylo stěžovatelům upřeno sdružovat se s jinými,

d) práva podle čl. 21 Listiny základních práv a svobod, zejména pasivní a aktivní volební právo, neboť stěžovatelům bylo znemožněno při volbách do Poslanecké sněmovny v r. 2002 za Liberální stranu kandidovat a její kandidáty volit,

e) právo vyplývající pro stěžovatele z čl. 5 Ústavy, podle něž je politický systém České republiky založen na svobodném vzniku a soutěži politických stran.

Stěžovatelé v ústavní stížnosti uvedli jako hlavní argumenty pro zrušení napadnutých rozhodnutí:

a) Podle ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod zákaz retroaktivity v trestním právu nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.

Tato, lze říci výjimka ze zákazu retroaktivity v trestním právu, pravda, nebyla v České republice využita. To však neznamená, že nelze takovou výjimku prosazovat na úrovni cíle politické strany. Sporný programový cíl tak má přímou oporu v právním řádu České republiky, tedy právě v Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod. Nejvyšší soud si toho měl sám povšimnout.

b) I kdyby však snad Ústavní soud shledal, že nebyly podmínky Úmluvy pro zavedení určité, omezené retroaktivity v trestním právu naplněny, nic to na věci nemění. Jako programový cíl politické strany může být prosazována změna právních předpisů. Stěžovatelé považují za podstatné, že v obecné rovině by zákaz retroaktivity striktně aplikovaný i v období přechodu od totalitního k demokratickému státu potvrdil legitimitu státu totalitního.

Takto by zřejmě demokratický stát poskytoval ochranu protagonistům totalitního režimu. Demokratický stát by tak podstatně omezoval účel své vlastní existence a striktním trváním na zásadě zákazu retroaktivity by otevíral možnost pro nový vznik totalitního státu a poskytoval by i návod protagonistům takového státu, jak zabránit svému vlastním trestnímu stíhání.

Stěžovatelé tedy vyjádřili, že sporný programový cíl (zrušení právní kontinuity) s totalitními režimy i při interpretaci provedené Nejvyšším soudem (zavedení určité

retroaktivity v trestním právu) je konformní s úpravou v Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod. I bez přihlédnutí k této Úmluvě jde o cíl, který na úrovni cíle politické strany nesměruje k odstranění demokratických základů státu.

Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou. Stížnost sice odmítl, ale trochu si popletl tvrzení stěžovatelů a uvedl, že tito sami považovali svůj cíl za cíl, který je v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv. K tomu Ústavní soud přidal ještě několik zajímavých úvah o své roli a nakonec stěžovatelům oznámil, že jejich práva nebyla dotčena. Zejména u posledního oznámení zdá se, že je Ústavní soud učinil, aniž stížnost projednal. Poznal to prostě předem.

Závěr:

Na základě uvedených rozhodnutí lze, a to příkladmo, uvést některé zásadní právní závěry s obecnou platností:

1. Požadavek zrušení právní kontinuity s totalitními režimy znamená ohrožení státnosti stávající ČR. V ČR nesmí působit politická strana, která by prosazovala právní diskontinuitu s předchozím režimem (Ministerstvo vnitra ČR, Nejvyšší soud ČR).

2. Záměr potrestat zločiny komunismu zejména prohlášením některých v kritické době spáchaných činů za trestné, směřuje proti základům demokratického státu – České republiky (Nejvyšší soud ČR).

3. Rozhodnutími státních orgánů, která vycházejí z premis uvedených ad 1 a 2, nejsou nijak dotčena ústavně zaručená práva občanů jako právo zakládat politické strany, právo volební atd (Ústavní soud).

4. Nejvyšší soud není povinen, pokud to účastníci nepožadují, použít Úmluvu o ochraně lidských práv pro úvahu o hodnocení programového cíle politické strany (Ústavní soud ČR).

Takže, vážení, promiňte prosím toto snad nudné vyprávění, ale chtěl jsem, abyste věděli, v jaké zemi žijete, a abyste se podle toho se zařídili.

Zároveň upozorňuji, že pokud jste podporovali nebo propagovali Liberální stranu, tak můžete snadno naplnit skutkovou podstatu §§ 260 a 261 trestního zákona. Tato strana totiž chtěla zaútočit na demokratické základy státu a jen bdělost úřadů a soudů jí v tom zabránila. Vaše podpora tak může být vyložena jako propagace hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka.

JUDr. Miroslav SYLLA, advokát
Advokátní kancelář ŠVÁB,
ZIMA & PARTNEŘI

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.